

حفظ و نگهداری

منابع کتابخانه‌ها و آرشیوها

نوشته نازنین قائم مقام فراهانی^۱

چکیده: حفظ و نگهداری منابع یکی از مهم ترین وظایف کتابداران و آرشیویست‌ها است. محمل انتقال اطلاعات به هر شکل که باشد از کتبه های سنگی و لوحه های گلی گرفته تا کتاب، میکرو فیلم، نوارهای مغناطیسی و دیسک های فشرده باید در محل مناسب نگهداری شود، شرایطی فراهم آید که تا حد امکان از بروز سوانح جلوگیری شود و در صورت نیاز به مرمت، به بهترین شکل ترمیم گردد. مراقبت از اسناد و مدارک نیازمند صرف هزینه و در اختیار داشتن متخصصان کارآزموده است. در کشورهای پیشرفته دوره های آموزشی به این منظور برگزار می شود. تحقیقات مختلف به عمل می آید و کتابها و مجلات متعدد منتشر می شود. انجمنها و مؤسسات گوناگون جهانی وجود دارد که به تدوین دستور العمل و اشاعه آن می پردازند. در حال حاضر یکی از پنج برنامه اصلی ایفلا، برنامه حفظ و نگهداری است. به طور کلی هدف از تمام این فعالیتهای، مراقبت از میراث تمدن بشری در سراسر دنیا است.

منابع موجود در کتابخانه ها و آرشیوها، یعنی دستاورد تمدن بشری به آرامی رو به نابودی می رود^۱. از زمان ابداع خط و متداول شدن فرهنگ نوشتاری، اطلاعات از طریق اسناد منتقل شده و همواره سعی بر این بوده که این اسناد حفظ و نگهداری شوند. البته محمل انتقال اطلاعات همیشه به یک شکل نبوده است. از هزاران سال پیش تاکنون افکار بشر به شیوه های گوناگون روی سنگ، چوب، استخوان، پوست حیوانات، پوست درختان،

۱. آرشیویست واحد تولید اطلاعات سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

2. The quiet disaster

پاپيروس و بالاخره کاغذ، عکس، فیلم، نوارهای مغناطیسی، میکروفورها، نرم افزارهای کامپیوتری و دیسکهای فشرده نوری ثبت و ضبط شده و انتقال یافته است. اغلب این مواد به مرور زمان فرسوده می‌شوند. در حال حاضر بسیاری از سنگ نبشته‌ها و نوشته‌های روی پوست و غیره آسیب فراوان دیده‌اند، کاغذ نیز به جهت ترکیبات اسیدی موجود در آن پس از گذشت چند سال تجزیه می‌شود. عکس به لحاظ ثابت نبودن رنگ و کیفیت کاغذ شکل اولیه خود را از دست می‌دهد. فیلم به دلیل ترکیبات شیمیایی موجود در آن با آهنگی نسبتاً سریع رو به ویرانی می‌رود و رنگ آن تغییر می‌کند و چنانچه در شرایط مناسب نگهداری نشود، نابود می‌شود. نوارهای مغناطیسی و کامپیوتری نیز باید پیوسته مورد مراقبت باشند. یکی از وجوه اشتراك کتابداران و آرشیویستها تلاش آنان به منظور کندتر کردن روند آرام نابودی منابع است. (۱)

لزوم حفظ و نگهداری کلیه منابع

شکل ظاهری منابع اطلاعاتی همواره حد و مرزی بین کار کتابداران و آرشیویستها ایجاد می‌کند. آرشیویستها عمدتاً با اسناد، دستنوشته‌ها و منابع چاپی و غیر چاپی منحصر به فرد و غالباً تاریخی سروکار دارند، در حالی که سروکار کتابداران معمولاً با کتاب و منابعی است که به تعداد زیاد انتشار می‌یابند. با پیشرفت تکنولوژیهای جدید، این مرز بندیها کم و بیش از بین می‌رود. در حال حاضر هر دو حرفه جزئی از حرفه اطلاع رسانی قلمداد می‌شوند. مقالای در یکی از انتشارات کتابخانه کنگره آمریکا هنگام مطرح کردن بحث استفاده از دیسکهای نوری در ذخیره اطلاعات مدعی می‌شود که در آینده، خواننده نیاز به این نخواهد داشت که در پی یافتن منابع اطلاعاتی به کتابخانه‌های متعدد سرزنند. «در نظامی که اطلاعات به وسیله دیسکهای نوری ارائه می‌شود، دستنوشته‌ها، نقشه‌ها و قطعه‌های موسیقی، مانند مطالب چاپی معمولی از طریق یک پایانه قابل دستیابی‌اند» (۲). خواننده حتی نیاز

نخواهد داشت که برای دستیابی به این اطلاعات از دفتر کار خود خارج شود. لنکستر^۳ شاید اولین کسی بود که چنین فرضیه‌ای را مطرح کرد. به نظر او «کتابخانه‌های آینده در یک صفحه تلویزیون موجود در خانه یا محل کار خلاصه خواهد شد».(۳) در عین حال نظریات مغایری نیز وجود دارد مبنی بر اینکه کتاب به این زودیاها از بین نخواهد رفت. در هر صورت تا زمان تحقق یافتن چنین فرضیه‌ای، اسناد، دستنوشته‌ها و منابع چاپی زیادی که در حال حاضر در کتابخانه‌ها و آرشیوها وجود دارند و همین طور آنها که مرتباً بر این تعداد افزوده می‌شود، باید حفظ و نگهداری شوند. علاوه بر این حفظ و نگهداری کلیه اطلاعاتی که به اشکال مختلف دیداری - شنیداری ذخیره می‌شود شامل نوارهای شنیداری، نوارهای ویدئو، میکروفرمها، دیسکهای فشرده و غیره بر وظایف کتابداران افزوده است. گاه اثرات مخرب ناشی از دما، رطوبت، گرد و خاک و طیفهای مغناطیسی بر روی این مواد بیشتر از اثرات مخرب همین پدیده‌ها روی منابع چاپی است. از این رو، حفظ و نگهداری منابع جدید نیاز به صرف هزینه‌های بیشتر دارد. آنچه که مسلم است باید در حفظ و نگهداری کلیه منابع به اشکال فیزیکی مختلف کوشید و باید دانست که مرمت منابع، ایجاد شرایط مناسب جهت نگهداری، مقابله با حوادث همگی مستلزم صرف هزینه‌های هنگفت و در اختیار داشتن متخصصان مجرب است. به همین منظور در کشورهای پیشرفته دوره‌های آموزشی مشترکی برای کتابداران و آرشیویست‌ها در نظر گرفته شده تا با شیوه‌های حفظ و نگهداری میراث فرهنگی بیش از پیش آشنا شوند.

آموزش، کتابها، مجلات و مراکز تخصصی

در سالهای اخیر دانشکده‌های کتابداری و اطلاع رسانی آمریکا درسهایی در ارتباط با حفظ و نگهداری اسناد و مدارک و منابع کتابخانه‌ای جزو

برنامه‌های آموزشی خود گنج‌انیده‌اند. هدف این درسها آشنا ساختن دانشجویان با چگونگی حفظ و نگهداری منابع آرشیوها و کتابخانه‌ها در ابعاد مختلف نظری، مدیریتی، تحلیلی و عملی است. در بعضی دانشکده‌ها برنامه‌هایی بسیار تخصصی وجود دارد که بعد از اتمام دورهٔ دکتری برگزار می‌شود و پس از طی آن گواهینامه‌ای در حدفوق دکتری^۴ به شرکت کننده داده می‌شود. در ایران سازمان اسناد ملی که در واقع آرشیو ملی کشور است برای اولین بار در سال ۱۳۷۲ رشته مدیریت آرشیو به منظور تربیت کارشناس حرفه‌ای آرشیو و اسناد در مقاطع کاردانی، کارشناسی و کارشناسی ارشد دایر کرده و در صدد است پس از دریافت مجوز نسبت به تأسیس دانشکده آرشیو اقدام کند. به طور قطع چنانچه این دانشکده تأسیس شود، حفظ و نگهداری اسناد و مدارک به عنوان یکی از دروس اصلی در برنامه گنج‌انیده خواهد شد. (۴) بعد از بازگشایی دانشگاهها در پی انقلاب فرهنگی در دورهٔ کارشناسی ارشد کتابداری دانشکده علوم تربیتی دانشگاه تهران و کارشناسی ارشد کتابداری در دانشگاه آزاد اسلامی، درس مدیریت آرشیو گنج‌انیده شد. در آن درس به حفظ و نگهداری منابع آرشیوی (چاپی و غیر چاپی) توجهی خاص مبذول گردید. اداره کل آرشیوها و کتابخانه‌های سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران نیز طی چند سال گذشته ضمن دوره‌های متعدد درون سازمانی، جهت ارتقای دانش آرشیویستها و کتابداران به تدریس چگونگی حفظ و نگهداری منابع پرداخته است. آخرین دوره کوتاه مدت این سازمان در پائیز سال ۱۳۷۱ برگزار شده است.

کتابهای متعددی در زمینهٔ حفظ و نگهداری منابع به رشته تحریر در آمده و مرتباً به ادبیات این رشته افزوده می‌گردد. (۵) مجلات مختلفی نیز در این زمینه منتشر می‌شود. (۶) مجلات انجمنهای کتابداران یا آرشیویستها معمولاً مقاله‌هایی به این موضوع اختصاص می‌دهند. سمینارها و گردهماییهای

بین‌المللی نیز، هر رساله تشکیل می‌شود. مراکز تحقیقاتی، انجمنهای حرفه‌ای مؤسسات جهانی، ملی و محلی متعددی وجود دارد. چند مرکز مهم بین‌المللی عبارتند از:

- انستیتو بین‌المللی حفظ و نگهداری^۵ (انگلستان - لندن)
- شورای بین‌المللی آرشیو - کمیته حفظ و نگهداری و مرمت^۶ (ایتالیا - رم)
- فدراسیون بین‌المللی آرشیوهای فیلم - کمیسیون حفظ و نگهداری^۷ (بلژیک - بروکسل)
- فدراسیون بین‌المللی انجمنهای کتابداری - گروه کار مربوط به حفظ و نگهداری^۸ (آلمان - مونیخ)
- مرکز جهانی حفظ میراث فرهنگی وابسته به یونسکو^۹ (ایتالیا - رم)

در ایالات متحده حداقل ۲۶ مرکز، انجمن و گروه کار در مورد حفظ و نگهداری منابع وجود دارد. در ایران سازمان اسناد ملی در راه حفظ و نگهداری اسناد تاریخی می‌کوشد و انتشاراتی نیز در این زمینه دارد. کارگاههای مرمت اسناد در این سازمان با وسایل مجهز و کارمندان مجرب علاوه بر مرمت اسناد متعلق به سازمان، در مقابل دریافت هزینه به مرمت اسناد متعلق به اشخاص حقیقی و حقوقی نیز می‌پردازند.

-
5. International Institute for Conservation (IIC)
 6. International Council on Archives (ICA)-Conservation & Restoration Committee
 7. Federation Internationale des Archives de Film (FIAF)-Preservation Commission
 8. International Federation of Library Associations (IFLA)-Working Group on Perservation
 9. International Center for the Preservation of Cultural Property (ICCROM)

تاریخچه حفظ و نگهداری منابع و تدوین دستورالعملها

با اینکه فکر پیشگیری از نابودی میراث فرهنگی اندیشمای قدیمی است ولی از شروع اقدامات جدی در مورد جلوگیری از نابودی آثار مکتوب بیش از سه دهه نمی‌گذرد. از اوایل دهه ۱۹۶۰ تلاشهایی در زمینه تدوین دستورالعملهایی برای حفظ و نگهداری منابع آغاز شد. سیل فلورانس در سال ۱۹۶۶ و از بین رفتن تعداد بیشماری از منابع ارزشمند کتابخانه‌ای موجب توجه بیش از پیش جهانیان به چنین فاجعه‌ها شد. متخصصان مختلف برای حفظ و مرمت آثار باقیمانده به فلورانس شتافتند و انواع شیوه‌ها را جهت حفظ آثار فرهنگی با ارزشی که مقدار زیادی از آن از بین رفته بود به کار بستند. پس از گذشت سالها هنوز برای مرمت خاطرات دستنویس میکال آنثر فعالیتهایی در جریان است. آن حادثه به عنوان زنگ خطری مسئولین و متخصصان دنیا را برآن داشت که موضوع حفظ و نگهداری منابع را جدی‌تر تلقی کنند. (۷)

حادثه آتش سوزی در کتابخانه دانشگاه اصفهان نیز برای مدتی بین متولیان امر کتاب و کتابداری کشورمان نگرانیهایی ایجاد کرد و مقالاتی در این زمینه در نشریات به چاپ رسید. آنچه مسلم است به لزوم برنامه ریزی ملی برای حفظ منابع کتابخانه‌ها به هنگام بروز بلایای طبیعی باید پیش از پیش توجه کرد. (۸)

در سال ۱۹۷۱ فریزر پول^{۱۰} مدیر بخش حفظ و نگهداری کتابخانه کنگره آمریکا گزارشی ارائه داد، مبنی بر اینکه کاغذ شش میلیون از هفده میلیون جلد کتاب موجود به اندازه‌ای شکننده^{۱۱} شده که عملاً غیرقابل استفاده است و برای مرمت حداقل ۱۰ درصد از آن شش میلیون بایستی هیجده میلیون دلار هزینه و سی سال وقت صرف کرد تا مجدداً قابل استفاده گردد. همان موقع آقای پول پیش بینی کرد که تقریباً تمام کتابهای منتشره بین سالهای ۱۹۰۰ تا ۱۹۳۹ تا اواخر سال ۱۹۹۹ غیرقابل استفاده خواهند بود. این هشدار در اوایل

10. Frazer Poole

11. brittle

دهه ۱۹۷۰ برای مسئولین بسیار تکان دهنده بود و کم و بیش در صدد حل مشکل برآمدند. (۹) با اینکه تمام مشکلات در مورد حفظ و نگهداری منابع کتابخانه‌ای و آرشیوی حل نشده است، ولی حداقل تمام موانع شناسایی شده و مرتباً در اطراف آن تحقیق می‌شود. به عنوان مثال در مورد کاغذ، در حال حاضر اغلب ناشران از کاغذهایی استفاده می‌کنند که خاصیت اسیدی آن گرفته شده^{۱۲} و پ.هاش (PH) آن خنثی است. این اقدام باعث می‌شود که کاغذ حداقل برای حدود ۱۰۰ سال به خوبی دوام بیاورد. نکته جالب این است که طی چند سال گذشته در بعضی از کشورهای غربی قیمت کاغذ غیر اسیدی ارزانتر است و حتی دستمال کاغذی از این نوع کاغذ تهیه می‌شود. بدون شک چنین اقدامی به این دلیل صورت گرفته که ناشران ترغیب شوند از این پس استفاده از این نوع کاغذ را جانشین کاغذ اسیدی کنند. در حال حاضر برای تمامی انتشارات کشورهای اسکاندیناوی از کاغذ غیر اسیدی استفاده می‌شود.

دستورالعملهای مختلفی جهت یکسان کردن کار حفظ و نگهداری صادر شده است. شاید بتوان گفت که مهمترین دستورالعمل در گزارش موری پیس^{۱۳} آمده که در سال ۱۹۶۳ توسط گروه آمریکایی انستیتو بین‌المللی حفظ و نگهداری (IIC) به اجرا گذاشته شده است. این گروه بعدها به انستیتو آمریکایی حفظ و نگهداری (AIC) تبدیل شد. شاخه انگلیسی انستیتو بین‌المللی حفظ و نگهداری (UKIC) راهنمای دیگری جهت حفظ و نگهداری به رشته تحریر درآورد^{۱۴} که تا حد زیادی تحت تأثیر همان الگوی آمریکایی بود. سال گذشته (۱۹۹۲) انستیتو حفظ و نگهداری کاغذ^{۱۵} که خود قسمتی از شاخه انگلیسی انستیتو بین‌المللی حفظ و نگهداری است، دستورالعملی صادر کرده که تاحد زیادی از راهنماهای پیشین الهام گرفته است. (۱۰)

12. Deacidification = Removal of Acidity

13. Murray Pease

14. *Guidance for Conservation Practice*

15. Institute of Paper Conservation

کمیسیون حفظ و نگهداری فدراسیون بین المللی آرشیوهای فیلم (فیاف) برای نگهداری انواع فیلم دستورالعملهایی خاص پیشنهاد کرده است. در این دستورالعملها به طور مشروح به تاریخچه فیلم، ساختار فیلمهای سیاه و سفید و رنگی، ترکیبات، قابلیت اشتعال و شکنندگی آنها پرداخته شده و توصیه هایی جهت ایجاد شرایط مناسب محیطی مشتمل بر دما، رطوبت، نور، تجهیزات، فضا و ساختمان مطرح گردیده است. شیوه های مرمت انواع فیلم نیز در این دستورالعملها آمده است. (۱۱) البته باید توجه داشت که دستورالعملهای فیاف خاص آرشیوهای دیداری است که منابع آنها فقط فیلم است مانند آرشیوهای ملی فیلم، فیلمخانه ها و آرشیوهای فیلم ایستگاههای تلویزیونی. (۱۲)

بخش مربوط به برنامه حفظ و نگهداری منابع در کتابخانه کنگره آمریکا نیز برای حفظ فیلمها دستورالعملهایی وضع کرده است. (۱۳) اصولاً هر یک از منابع غیرچاپی شرایط نگهداری خاص خود را دارند. (۱۴) مثلاً شیوه های نگهداری مجموعه های عکس با مجموعه های میکروفیلم متفاوت است. (۱۵)

اعضای کمیته حفظ و نگهداری منابع در فدراسیون بین المللی انجمنهای کتابداری (ایفلا) اصولی را تدوین کرده اند که اولین بار در سال ۱۹۷۹ در ایفلا جورنال به چاپ رسید (۱۶) و می تواند به عنوان دستورالعملی در بین تمام آرشیوها و کتابخانه ها به کار رود. در این دستورالعمل شرایط محیطی مناسب، ساختمان و تجهیزات، خسارتهای ناشی از عوامل فیزیکی، بیولوژیکی و شیمیایی روی کاغذ، چرم، مواد دیداری - شنیداری به طور مشروح پیش بینی شده و به بحث گذارده شده است. برنامه حفظ و نگهداری منابع به عنوان یکی از برنامه های اصلی فدراسیون بین المللی انجمنهای کتابداری (ایفلا) در سال ۱۹۸۵ دو نهاد جهانی یعنی «شورای بین المللی آرشیو» و «فدراسیون بین المللی انجمنهای کتابداری (ایفلا)» به توافق رسیدند که هزینه های طرح مشترکی درباره حفظ و نگهداری منابع را به عهده گیرند و یک گروه کار جهت این طرح تشکیل دهند. در حال حاضر برنامه حفظ و نگهداری یکی از پنج برنامه اصلی ایفلا است. (۱۷) اهداف این برنامه به قرار زیر است:

- حصول اطمینان از اینکه منابع کتابخانه‌ای، به صورت چاپی یا غیر چاپی تا حد امکان حفظ و نگهداری شوند و در عین حال قابل دسترس باشند؛

- یافتن راه‌هایی به منظور پیشگیری از مشکلاتی که اضمحلال فیزیکی برای منابع اطلاعاتی به وجود می‌آورد؛

- یافتن راه‌هایی برای ارتقای استانداردهای ملی و جهانی که به نوعی با تولید، نگهداری و نحوه رفتار با منابع کتابخانه‌ای مرتبط است؛ و

- ارتقا و تشویق ابتکارات مربوط به حفظ و نگهداری در سطوح ملی

و جهانی

این برنامه به قصد ایجاد شبکه‌ای جهانی طراحی شده که از طریق آن اطلاعات مربوط به حفظ و نگهداری دائماً در جریان باشد و یقین حاصل گردد که میراث فرهنگ بشری موجود در کتابخانه‌ها و آرشیوها محفوظ می‌ماند. این برنامه نخستین بار به طور رسمی در اولین کنفرانسی که به منظور حفظ و نگهداری منابع کتابخانه‌ای در وین، در سال ۱۹۸۶ برگزار شد، به تصویب رسید. مرکز اصلی آن در کتابخانه ملی فرانسه در پاریس است و مراکز محلی در لایپزیک (آلمان)، کاراکاس (ونزوئلا)، توکیو (ژاپن)، کانبرا (استرالیا) و کتابخانه کنگره آمریکا (واشنگتن) قرار دارند. مراکز محلی در پیشبرد اهداف برنامه کمک قابل ملاحظه‌ای می‌کنند. این مراکز در اجرای طرح‌های مرکز اصلی همکاری دارند و مبلغ اهداف و فعالیت‌های آن هستند. از طرف دیگر نیازهای مربوط به کار حفظ و نگهداری را به مرکز اصلی منعکس می‌کنند. در سال ۱۹۸۹ برنامه حفظ و نگهداری ایفلا ترتیب تشکیل سمپوزیومی مربوط به ادواریها را داد. تهیه فیلمی (به زبان اسپانیولی و انگلیسی) در مورد آمادگی در مقابل بلایا، عکس‌العمل در برابر حوادث و جبران خسارتها با کمک یونسکو در سال ۱۹۹۰ به پایان رسید. علاوه براین

انتشاراتی به صورت جزوه‌های آموزشی از طرف این مرکز تهیه گردیده است. از جمله: برنامه‌ریزی در مقابل بلایا، آمادگی و جبران خسارتهای وارده به کتابخانه‌ها و آرشیوها (۱۸) (توسط خانم بیوک‌انن) (۱۹). این جزوه‌ها علاوه بر جنبه‌های آموزشی به عنوان منابع قابل منابع قابل استناد و قابل بحث در گروه‌های کار مورد استفاده قرار می‌گیرد و توسط یونسکو به چاپ رسیده است. اسلایدهایی نیز تهیه شده که از طریق دفتر مرکزی ایفلا در لاهه قابل تهیه است. (۲۲)

به طور کلی می‌توان گفت در طی چند سالی که از برنامه حفظ و نگهداری به عنوان یکی از پنج برنامه اصلی ایفلا می‌گذرد، موفقیت‌های زیادی کسب شده است. این برنامه توانسته آگاهی عمومی، علاقه و دانش حفظ و نگهداری منابع را گسترش و تعمیم دهد. (۲۳)

پانویسها و یادداشتها

1. *Archives and Library Administration*. Edited by Lawrence J. Mc Cran K.-New Yerk: The Haworth Press, 1986. P. 170.

2. Ibid. P. 172.

3. George Martin Cunha. *Library and Archival Conservation: 1980, s and Beyond*.- London: The Scarecrow Press, 1983. P. 112.

۴. فصلنامه پیام کتابخانه، ۲(۴) زمستان ۷۱، ص ۱۵۱.

۵. بعضی از منابعی که به فارسی به صورت ترجمه یا تالیف در زمینه حفظ و نگهداری موجود است عبارتند از:

(الف)- نیکنام، مهرداد. آفتها و آسیبهای مواد کتابخانه. - تهران: دبیرخانه هیأت امنای کتابخانههای عمومی کشور، ۱۳۷۱.

(ب)- کاپتالیا، وای. پی. «حفاظت و نگهداری از آرشیوها» اطلاع رسانی: نشریه فنی مرکز اسناد و مدارک علمی، ترجمه مهین دستمالچی، دوره هفتم (۱۳۶۲) ص. ۹۶-۱۱۰.

(ج)- فیلدر، فرانسواز. حفاظت و نگهداری اسناد و کتب، ترجمه احمد احمدزاده. تهران: مرکز اسناد و مدارک علمی، ۱۳۶۵.

(د)- گالو، فوستا. نقش عوامل بیولوژیک در فرسایش کاغذ، ترجمه عباسعلی عابدی استاد. مشهد: کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی، ۱۳۷۱.

(ه)- کرسپو، گارمن و وینسنت ویناس. نگهداری اسناد و کتب: ترمیم و مرمت اسناد، تهران: سازمان اسناد ملی ایران، ۱۳۶۶.

۶. اسامی پارهای از مجلات تخصصی در زمینه حفظ و نگهداری منابع به قرار زیر است:

(a)- *The Abbey Newsletter: Bookbinding & Conservation*

(b)- *Alkaline Paper Advocate*

(c)- *American Institute for Conservation Journal*

(d)- *Canadian Conserration Institute Journal*

(e)- *Conservation Administration News*

(f)- *Film Library Quarterly*

(g)- *International Preservation News (IFLA PAC Core Programme)*

(h)- *Photographic Preservation and Restoration*

(i)- *National Preservation News/ Lib. of Congress*

(j)- *Restaurator: International Journal for the Preservation of Lib. & Archival Material*

7. Sally Buchaman. *Lecture Notes of Library and Archival Preservation, Pittsburgh University, 1991.*

۸. برای مطالعه بیشتر به منابع زیر مراجعه کنید:

- نیکنام، مهرداد. «برنامهریزی ملی برای حفظ منابع کتابخانهها به هنگام بروز

بلاای طبیعی». فصلنامه پیام کتابخانه، ۲(۱) بهار ۱۳۷۱، ۱۲-۱۶.

- Darling, Pamela W. "Preservation: A National Plan at last? Library Journal, 102 (Feb. 15, 1977).

9. George Martin Cunha. Ibid. PP. 1-3

10. John Ashman. "Ethics in Conservation." *Journal of the Society of Archivists*, (14) 1, Spring 1993, 15.

۱۱. برای اطلاع بیشتر در مورد دستورالعملهای یادشده و درمورد فیاف به منابع زیر مراجعه کنید:

- *Preservation and Restoration of Moving Images and Sound*, Brussels: FIAF, 1986.

- *A Handbook for Film Archives*, Brussels: FIAF, 1980.

- Volkmann, H. *Film Preservation. A Report of the FIAF Preservation Commission*. London, FIAF, 1977.

۱۲. فدراسیون جهانی دیگری بانام اختصاری «فیات» منحصرأ در مورد آرشیوهای تلویزیونی

Federation Internationale des Archives de Television (FIAT) فعالیت می کند.

۱۳. برای مطالعه بیشتر نگاه کنید به:

- *Polyester Film Encapsulation*. Preservation Leaflet Series No.3. Washington, D.C.: The Library of Congress. National Preservation Program Office, 1980.

۱۴. نگاه کنید به:

- Gibson, Gerald D. "Preservation of Nonpaper Materials..." in *Conserving and Preserving Library Materials*. edited by Kathryn L. Henderson and William T. Henderson. Urbana, IL: University of Illinois, Graduate School of Library Science, 1983.

۱۵. برای آشنایی با شیوههای نگهداری مجموعههای عکس و میکروفیلم به منابع زیر مراجعه

شود:

- Orcutt, Joyce. "The Care and Preservation of Photographic Materials." *AB Bookman's Weekly* Vol.80 Nov.2 1987. PP.1681.

- Gwinn, Nancy, ed. *Preservation Microfilming: A Guide for Librarians and Archivists*. Chicago: ALA, 1987.

16. *IFLA Journal*. 5(4) 1979: P 292-299.

۱۷. برنامههای اصلی ایفلا یا Core Programmes عبارتند از:

Preservation and Conservation (PAC)

- حفظ و نگهداری

Universal Availability of Publications (UAP)

- دسترسی جهانی به انتشارات

- کنترل کتابشناختی جهانی و مارک بین المللی

Universal Bibliographic Control and International MARC (UBCIM)

- انتقال جهانی دادهها و ارتباطات از راه دور

Universal Dataflow and Telecommunications (UDT)

- توسعه کتابداری در جهان سوم

Advancement of Librarianship in the Third World (ALP)

۱۸. نگاه کنید به:

- Buchanan, Sally. Disaster Planning, Preparedness and Recovery for Libraries and Archives. Paris: Unesco, 1988.

۱۹. خانم دکتر بیوکاس استاد درس حفظ و نگهداری منابع کتابخانه‌ها و آرشیوها در دانشگاه پیتسبورگ آمریکا است و در بخش حفظ و نگهداری منابع در انجمن کتابداران آمریکا (ALA) فعالیت می‌کند. او در زمینه‌سوانحی که در کتابخانه‌ها و آرشیوها رخ می‌دهد تجربیات بسیار و شهرت جهانی را دارد.

22. IFLA Core Programmes 1992/93, P.9.

23. Merrily A. Smith. "Core Programme on Preservation and Conservation (PAC)" 56th IFLA General Conference. Booklet O, Stockholm, 1990. PP. 11-14.